
Het plan-Schouten: een positief oordeel

PROF. DR. D. B. J. SCHOUTEN

Inleiding

Terwijl sociale partners, politici en economen met elkaar ruzieën gaat Nederland verloren. Ik begrijp Arie van der Zwan niet meer. Onlangs kwam in een gesprek van ondergetekende met een afvaardiging van de commissie-Wagner naar voren dat er niet zoveel verschil van mening was tussen ons, Arie als woordvoerder van de visie-Wagner en Dick als woordvoerder van het idee-Schouten. Onmiddellijk daarna komt Arie van der Zwan in dit nummer van *ESB* met een verhaal dat er überhaupt geen plan-Schouten zou bestaan, en zo dit ergens bij de SER of bij de kabinetsinformatie door het CPB ter tafel werd gebracht, het volstrekt nonsens zou zijn. Zowel het een als het ander is een evident onjuiste voorstelling van zaken — waarom toch? —, al bestaan er inderdaad vele cijfermatige scenario's van het plan-Schouten en wordt wellicht mijn naam in dit verband eenzijdig benadrukt. Alle Nederlandse economen — ook Van der Zwan — zijn het er immers over eens dat wij voorlopig een tot nu toe ongekende nominale en reële loonmatiging moeten bewerkstelligen — liefst, als dat kan, zo gedifferentieerd mogelijk. Een en ander impliceert — gegeven een niet direct beheersbare produktiviteitsontwikkeling — dat gemiddeld gesproken de nominale lonen noch de prijsstijging noch de produktiviteitsstijging mogen volgen. Ook al zou hierdoor de inflatiegraad aanzienlijk beperkt worden, een verlies aan consumptieve koopkracht is onder deze omstandigheden niet te vermijden, tenzij de overheid haar bijdrage levert aan de loonmatiging in de vorm van een collectieve-lastendrukverlaging voor gezinnen.

De consumptie

Het zo juist bedoelde plan-Schouten is marginaal, d.w.z. het dient geënt te worden op een centrale projectie van de Nederlandse economie, waarbij bedoelde loonmatiging en lastendrukverlaging achterwege blijven. Het is dus best mogelijk dat er per saldo geen lastendrukverlichting zal restereren, met name wanneer in de centrale projectie een zeer grote lastendrukverzwaring besloten ligt.

Nog meer consumptiebeperking dan reeds in de centrale projectie wordt verondersteld, is voor de meerderheid van de economen onaanvaardbaar. Immers, in dat geval kan men de vernieuwing van het Nederlandse bedrijfsleven wel vergeten bij gebrek aan afzetperspectieven.

Slechts een minderheid van de economen is niet bang voor een extra consumptiebeperking, omdat zij de betekenis van een consumptieve vraaguitval voor de investeringsbedrijvigheid ontkent. In het kort komt deze laatste visie hierop neer: minder consumptie betekent meer besparingen als gevolg waarvan de rentevoet daalt. Het resultaat daarvan is meer investeringen, zodat de economische kringloop weer gesloten is, d.w.z. de totale effectieve vraag wordt niet beperkt door consumptieoffers. Alleen maatregelen, m.n. belastingdrukverzwaringen, die het aanbod frustreren leiden indirect tot een verlaging van de totale effectieve vraag en zijn daarmee afkeurenswaardig. Al met al zijn ook deze economen voorstander van een beperking van de collectieve-lastendruk én een matiging van de loonkostenontwikkeling, want beide maatregelen verhogen de aanbodmogelijkheden van onze economie. Zonder extra loonmatiging is veel van onze nog technisch aanwezige productiecapaciteit immers onrendabel,

wordt zij dientengevolge niet benut. Bij voorbeeld: een potentieel exportvolume wordt dan niet gerealiseerd, omdat bij de geldende prijzen van onze concurrenten de onderbiedingsmarge te klein is, gegeven de te hoge feitelijke kosten. Een tijdelijke onderbieding om met alle geweld zijn marktaandeel te behouden of te vergroten leidt dan al spoedig tot een faillissement vanwege te lang volgehouden verliesgevendheid, zeker bij de huidige hoge rentekosten van verliesfinanciering.

Tot nu toe zie ik dus geen inhoudelijk verschil van mening tussen economen, al doen zij telkens weer „alsof” om hun eigenwaarde in tegenstelling tot die van anderen te benadrukken.

Loonkostenmatiging en collectieve-lastendruk

Wel is er enig verschil van mening over de institutionele vormgeving van de door iedereen bepleite extra loonkostenmatiging en de daarmee samenhangende extra beperking van de collectieve-lastendruk. Iedereen is ervan overtuigd (behalve misschien enkele verstokte aanhangers van Keynes) dat het financieringstekort van de collectieve sector niet verder mag stijgen. Het is thans al veel te hoog en onbeheersbaar, à fortiori geldt dit voor later als er niet onmiddellijk iets aan wordt gedaan. Volledige belastingcompensatie voor werknemersgezinnen, indien en voor zover zij afzien van indexlonen, is derhalve voor sommigen, die de inverdieneffecten op korte termijn van het plan-Schouten niet zien, onverteerbaar. Immers, bij gebrek aan inverdieneffecten kan de belastingverlaging zonder vergroting van het collectieve financieringstekort niet worden opgebracht.

Ik behoor niet tot deze pessimisten met betrekking tot bedoelde inverdieneffecten omdat ik de vertraging tussen een loonkostenmatiging enerzijds en een vergroting van rendabele (dus te benutten) productiecapaciteit anderzijds, ontken. (De vertragingen bij het omgekeerde proces, dat wij in het verleden waargenomen hebben, erken ik daarentegen uiteraard wel.) Onze rekenmeesters van het CPB, en daarmee de minister van Financiën, willen van inverdieneffecten op korte termijn echter niets meer horen. Daarmee vervalt een centrale steunpilaar voor de realisatie van het plan-Schouten: de belastingdrukverlichting indien en voorzover...

Aldus kom ik, gedwongen door het ministeriële ongelooft, in het kamp terecht van al degenen die zeggen: vergeet een centraal akkoord tussen overheid en sociale partners om genoemde redenen en ga over tot een decentralisering en differentiëring van de loonvorming. Wellicht dat onder de huidige omstandigheden van grote werkloosheid gemiddeld gesproken de prijscompensatie niet of slechts voor een deel door de werkgevers wordt betaald. Als een minister van Financiën dat verwacht, kan hij wat ruimte vrijmaken voor een minder sterke collectieve-lastenverzwaring dan anders noodzakelijk zal zijn. In dat geval wordt het plan-Schouten door endogene krachten als het ware gedeeltelijk gerealiseerd zonder centraal akkoord. „Too little and too late” gebeurt een en ander in onze volkshuishouding en een half ei is uiteraard beter dan een lege dop. Wellicht treedt dan — en dat is de keerzijde van de vrije loonvorming — de magneetwerking van de koplopers ook weer op. In dat geval blijven we alleen met een lege dop zitten.

Voor het overige moeten wij rekenen met een in sterk negatieve zin bijgestelde centrale projectie van onze Nederlandse economie, mede omdat het hele ei niet tijdig werd gelegd. De conclusie uit deze telkens meer pessimistische centrale projectie is in samenhang met een door praktisch alle economen bepleite stabilisatie van de collectieve-lastendruk, dat de ambtenarensalarissen en de sociale uitkeringen voortdurend en fors moeten worden achtergesteld ten opzichte van de loonontwikkeling in het bedrijfsleven. Daarnaast moeten subsidies zowel aan gezinnen als aan bedrijfsleven sterk worden teruggeschroefd.

Een verschil van mening tussen economen bestaat dan alleen nog omtrent de vraag of onder dergelijke depressieve algemene voorwaarden een gericht industrialisatieprogramma überhaupt van de grond kan komen. Hoewel ik het met Van der Zwan — en met zoveel anderen — volstrekt eens ben dat ook dit t.z.t. moet gebeuren, geloof ik eenvoudig niet dat er zoveel vernieuwd zal worden als tegelijkertijd — o.m. bij gebrek aan voldoende loonmatiging en belastingdrukbeperking — zoveel wordt afge-

broken, m.a.w. als de algemene voorwaarden ontbreken. Maar — zo vraag ik mij af — moeten wij vanwege dit evidente verschil in geloofsovertuiging met betrekking tot de prioriteitskwesitie van een algemeen voorwaardenschepend versus gericht beleid doen alsof we mijnenver van elkaar afstaan? Ik denk van niet. Niemand is hiermee gebaat, de wetenschap niet en evenmin de politiek!

Enkele technische kanttekeningen

In mijn publikatie *Gelijktijdige en volgtijdelijke strijdigheid van doelstellingen* wordt het plan-Schouten theoretisch gefundeerd 1).

De in dat model gehanteerde exportelasticiteit van 3 — inder tijd „wetenschappelijk” gefundeerd door het CPB ten behoeve van de CED-studie over het concurrentievermogen van Nederland — kan men naar believen verlagen tot bij voorbeeld 1,5 zonder dat de conclusies wezenlijk veranderen, m.n. dat het mogelijk moet zijn meer te produceren zonder minder te consumeren via meer exporten en meer investeringen. Daarbij werd gebruik gemaakt van de elasticiteiten van het Vintaf-model van het CPB voor de levensduurverlenging van kapitaalgoederen in de industrie in geval van een reële arbeidskostenmatiging zonder vertraging. Voorts werd rekening gehouden met een nogal aanzienlijke verbetering van de bezettingsgraad van de niet-industriële sector in geval van belastingverlaging. Zowel het ene als het andere inverdieneffect heb ik gemakshalve in mijn interview met *Intermagazine* samengevat als minder faillissementen dan anders het geval zou zijn. Ik geef toe dat het precieze verband tussen een levensduurverlenging in de industrie en een verbetering van de bezettingsgraad elders enerzijds, en de beperking van het aantal faillissementen anderzijds onduidelijk is, maar een zeker verband is er natuurlijk wel.

Ook leg ik nogal de nadruk op de klimaatverbetering als gevolg van een consensus te bereiken via een centraal akkoord tussen overheid en sociale partners. Vandaar dat ik de vertraging tussen een rendementsverbetering en meer investeringen onder deze omstandigheden een beperkte betekenis toeken, zeker als ook De Nederlandse Bank haar bijdrage terzake levert via een politiek van renteverlaging. Dit op grond van het argument dat realisatie van appreciatieverwachtingen moet worden tegengegaan.

Ten slotte versta ik onder handhaving van de koppeling van ambtenarensalarissen en sociale uitkeringen met de lonen van het bedrijfsleven een koppeling van de beschikbare reële inkomensontwikkelingen. In de diverse berekingen van het CPB van het plan-Schouten op basis van zowel uiteenlopende centrale projecties als met behulp van diverse modellen (Vintaf-II, Freia) wordt met geen van de zo juist bedoelde veronderstellingen rekening gehouden. Van daar dat kwantitatief gesproken er telkens verschillende resultaten uit de bus komen. Kwalitatief gesproken is er evenwel geen verschil van mening: „het plan-Schouten is zo gek nog niet”. Alleen als iedereen iets anders wil: de vakbeweging arbeidstijdverkorting zonder rendementsverbetering, de werkgevers vrije loonvorming voor de actieven in het bedrijfsleven en een voortdurende achterstelling van het inkomen van ambtenaren en sociale-uitkeringtrekkers bij dat van inkomens-trekkers in de particuliere sector, en de minister van Financiën inderdaad geen belastingcompensatie wil geven in geval van extra loonmatiging, komt er uiteraard van een consensus niets terecht. In feite kunnen we dan het plan-Schouten vergeten, met dien verstande dat het zijn onnaspeurbare invloed op de endogene krachten van ons economische systeem mogelijk zal hebben, hoewel te weinig en te laat!

D. B. J. Schouten

1) D. B. J. Schouten, *Gelijktijdige en volgtijdelijke strijdigheid van doelstellingen*, Mededelingen der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Nieuwe Reeks, deel 45, nr. 5, 1982.